

הלכות סבה סימן תרמ

ביאורים ומוספים

הררי קודש על מקראי קודש (סוכות ח"א סי' לה הע' 4).

[משנ"ב ס"ק כו]

אם לא בקפידת גופו ואיבריו⁽²²⁾.

[משנ"ב ס"ק כט]

קל אגני הדעת מצטערין בנה⁽²³⁾.

(25) וכן לענין אדם זקן שיש לו דברים המצערין אותו מחמת גילו, כתב הא"א (בוטשאטש, שם) שמשערים את הצער לפי בני גילו האם גם מצטערים כמותו. ובענין האופן לשער את הצער בו נפטר אדם מלשבת בסוכה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרלט ס"ק ל).

[משנ"ב ס"ק לא]

כדי לקיים את המצוה⁽²⁶⁾ וכו', או אפילו פיוס טוב⁽²⁷⁾ וכו', או צליקדי יענאל פיוס טוב⁽²⁸⁾.

(26) אמנם, לגבי הליכה לסוכת חבירו בשאין בסוכתו נר ויש לו צער לאכול בסוכת חבירו, כתב לעיל (ס"ק כב) שפטר, אף על פי שמבואר שם [בשם החיי אדם] שיש בידו אפשרות לישב את דעתו ולקיים את המצוה שם בשמחה.

(27) ובלי לידט, כתב לעיל (סי' עא ס"ק יא) שאין לו דין אונן, מפני שאין דרך לקבור בלילה [בזמננו], ואינו כימות החול, שבהם יש דין אנינות בלילה.

(28) אמנם, לעיל (סי' עא ס"ק יא וסי' תקמח ס"ק כ) כתב שאף אם אין בדעתו לקבור ביום טוב שני, מ"מ דינו כאונן, כל שיש בידו אפשרות לקבור ביום זה.

[שעה"צ ס"ק מז]

הקטנה יצבר בקים ועשה קשיאכל חזן לסקה⁽²⁹⁾.

(29) אמנם, לענין אכילה בלא ברכה ראשונה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' עא ס"ק ד) שאונן אוכל בלא ברכה, אף שהוא אוכל בקום ועשה [וראה מה שכתבנו שם]. אכן, יש לומר שאכילה בלא ברכה אינה מעשה שאסור בעצמותו, אלא רק שחכמה לו את הברכה שלפניה, כמבואר במרחמי שרה (ברכות לה, א) ובשו"ת מנחת שלמה (קמא סי' יח אות ט), מה שאין כן אכילה מחוץ לסוכה, שנחשבת מעשה איסור [ראה משנ"ב לעיל (ס"ק ה)].

[שעה"צ ס"ק מח]

מכל מקום צריך לשל ידיו, ולא יבדוק יצל טילת ידיו⁽³⁰⁾.

(30) וכן כתב להלכה במשנ"ב לעיל (סי' עא ס"ק ד).

[משנ"ב ס"ק לב]

ימירי שששא ערב הרגל⁽³¹⁾.

(31) ולעיל (סי' תקמו ס"ק ט) הביא בשם המג"א שבמדינותיו המנהג שלא לישא אשה בערב יום טוב אפילו בשחרית [וראה שם (ס"ק י) טעם הדבר]. אך מ"מ הוסיף שאם יש צורך גדול אין להחמיר בזה.

(22) וביאר הגרש"ז אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות כח) שאף אם הוא מצטער במציאות לישון במקום צר כזה, מ"מ צער זה נובע מכך שהסוכה אינה אלא דירת עראי, וכיון שזה היה רצון התורה שישבו בדירת עראי, אשר לפעמים דרים בה בצפיפות, אין בכך פטור של מצטער.

[משנ"ב ס"ק כז]

יתניב לישן שם⁽²³⁾ וכו', שמה ימשך אחר שלחנ⁽²⁴⁾.

(23) ואף לענין לכתחילה, כתב הגרש"ז אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות טז) שאין כל חיסרון בכך שאין כל גופו בסוכה אלא רק ראשו ורובו, שהרי נוהגים כולם לשבת בסוכה כשרגליהם תחת שולחן הגבוה עשרה טפחים שהוא כאוהל ועל ידי כך נחשב שרגליהם אינן בתוך הסוכה, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרלד ס"ק א).

(24) אמנם, העיר בספר זכרון שמואל (סי' כט אות יב) שבשעה"צ לעיל (סי' תרלד ס"ק ז) כתב שהאוכל בסוכה שאין בה שולחן באופן שאין חשש שמא ימשך אחר שולחנו כגון שפיתו בידו, יוצא בזה ידי מצות סוכה, ואם כן מדוע החמיר לענין שינה שבה אין חשש שימשך אחר שולחנו. וכתב הגר"י קלופט (דעת יואל סי' לד על סי' זה) שטעות טופר יש במשנ"ב כאן, וצריך לומר 'ואף' במקום 'ואך', וכוונת המשנ"ב היא שאף שלענין אכילה גזור חכמים שמא ימשך אחר שולחנו, לענין שינה לא גזור, וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ט דבר הלכה אות כט והע' 105) שטעות טופר היא במשנ"ב, שהרי מקור דבריו הוא לכאורה בפמ"ג (משנ"ב ס"ק ה), אשר נראה בדבריו שכתב את ענין השולחן לענין אכילה ולא לענין שינה, ובפרט שמפורש במג"א (ס"ק ט) שמוחר להוציא את השולחן מהסוכה בשעת השינה.

אמנם, למעשה מובא שהחפץ חיים עצמו הקפיד שיהיה השולחן בסוכה בשעה שישן (מועדים וזמנים ח"א סי' פז וז"ח סי' פז, חוט שני סוכות פ"ב סי' ה, ביצהק יקרא). אכן בביאור הנהגתו זו הסביר החפץ חיים (מועדים וזמנים שם), שכיון שלפי הרמ"א צריכה להיות הסוכה כדירה, הראויה הן לשינה והן לאכילה, יש להקפיד שתהיה כדירה עם שלחן אף בשעה שישן, וכן מפורש בדברי רש"י (ספר פרדס הגדול סי' לט) שאין לדור בסוכה שאין בה שולחן ומיטה, כיון שבכך נחשבת היא כדירה [ולא ביאר מדבריו כאן שצריך שולחן בסוכה משום שמא ימשך, וביאור הפוסקים הנ"ל שלא התכוין לדבר זה, שהוא טעות טופר. אכן, בספר ביצהק יקרא (כאן) מובא בשם הגרש"ז אויערבך שהחפץ חיים אמר שמקפיד להניח את השולחן משום שכך כתב במשנ"ב].

אכן, הגר"י קרליץ (שם) ביאר בכוונת המשנ"ב, שאין כוונתו שצריך שיהיה השולחן בסוכה בפועל, אלא רק שצריכה להיות בגדל שראויה להכניס בה שולחן באופן שאין חשש שיגדר אחריו [ומה שנהג כן הח"ח אינו מהטעם שכתב במשנ"ב, וכנ"ל]. וראה הגהות

הלכות סבה סימן תרמ קח באר הגולה

(כו) לא מקרי מצטער, ותיב לישן שם (כו) אף-על-גב דצריך לבקש דניו ורגליו (תח' סימן צב). ולא יוכל אדם למר מצטער אני (כח) *אלא בדרך (כט) שדרך בני-אדם להצטער בו (סד). ואין המצטער פטור (ל) אלא אם נצטל עצמו מן הצער, אבל בלאו הכי תיב לישב בסבה אף-על-גב דמצטער (מדכ' פרק היטו):
ה (ס) [ל] (לא) לאכל תיב בסבה: ו (ט) (לב) מתן ושושביניו וכל בני החפה (י) [נ] (לג) פטורים

שערי תשובה

שחרות מצוה שם ואין דרך לישן ואם צוה לצרף אכילה, ע"ש. ועין בשו"ת מס' כמים סימן נג תשובת פרי"ד הן להצמיד דברי המדכ' וה"ר, וע"ש סימן נד, ועין במח"ב בשם זכ"א אמת הארץ דאף רמי שאינו נשן בסבה מפני הצנה או מפני שא"א לישן שם איש וביהו אפ"ה נצא ו"ח אכילה, ועין במדכ' שסמפסן בחילה שאין בו סבה אם פטור בלילה ראשונה, וכתב שפירקא א"ח והכל"מ משמע חולה אף בלילה ראשונה פטור וכן נראה מדברי הא"ר, ונראה מצטער תיב בלילה ראשונה, ע"ש: [ח] אבל, ועין בשו"ת אפרים סימן לו שהקשה דאם אכל אסור פתשטל, ובכנסים אמרין בערכי' ג' דבשעת צדקה צדקה פטורים מלשון תיב, ונראה דהם נשן בדרך חורא אמתין אבל באמת אינו נשן, ועין ג'ליל סימן תלת במג"א ובמ"ש שם בא"ר בא: [י] פטורים. עכ"ש. ועין בגורר קל ד סימן יג וביבמות השו"ת סימן קל בני חפה מביא שאין דרך לסעד עם הססן וספלה

באר היטב

ובתשובת חסם צבי סימן צ"ד: (ס) אבל, ואם מצטער על המת מתמת ושיבתו בסבה ואין יכול להסיר מלבו פטור, עמ"א וט"ז: (ט) תהן, צ"י סימן תקמו ס"ג משי"ש: (י) פטורים. ואם בלא טרחה

משנה ברוכה

בין בחל (לו) ובין בשבת יום-טוב, אכן מפני חשש הוראים שיאמרו שמסכן נפשו בסדיו, אין להקל (לח) כשמשכסס למעלה, אלא-אם-כן נפר לכל שמכסס בזה רק להגן מפני הרוח, ועין במגן-אברהם לעיל בסימן תרכט, דמכל מקום לא יברך בכל זה ברכת 'לישב בסבה': (כו) לא מקרי מצטער, דדרך האדם למעמים לישן בך בפתח, ונראה מהא דמקא לן ששעור סבה שדקה על שבועה סתומים, שגוראי אין אדם יכול לישן שם אם

* אלא בדרך שדרך בני-אדם להצטער בו [טור]. ולענין דעמי פשת כר"ן אינו כן, דזה לשונו גבי סתמא דכרישפא: לא שיהא מאוס לכל, דאי הכי מסקלא הסבה, כדאמרין גבי שו"י ושו"א אין מסכסס דהם, דכיון דסגי ביניהו שביק לחו ונפיק, אלא הקא דמצטער איהו לחודא עסקין, עד כאן לשונו, ובאמת לא אבין דברי כר"ן, דהרי שם דדיקדב לא מסקלא, כמו שכתב הרמב"ם ונראה, וכן מוכח לעיל בסימן תרכט סעיף יד, עין שם, אס"כ אודא רצונו, אמרנוך מצאמי

לא בבסיפת גופו ואיכריו⁽²²⁾. (לט) ולפי זה, אפילו אם עשה אדם להסתלק באופן שראוי לישן שם בפשוט, ואמר-כך בא איהו ענין שצטעה דחוק וצר לשבב, גם-כן מתבאר לישן שם, וכתב בספר נהר-שלום, דמכל מקום מי שיהא מצטער וקיים לה בגנה דלדידה הרי מצטער לישן שם בבסיפה, (מ) אין-הכי-נמי שפטור מלישן שם [ואף-על-פי-כן] (מה) יוצא ידו חובתו באכילה, בין שצטעה עשייה הנה ראוי לדידה לאכל ולישן שם: (כו) אף-על-גב דצריך לבקש דניו ורגליו, הנה, אף אם אין לו עצה האריך לפשט ורגליו חוזר לסבה, (מג) ובפשוט רגליו חוזר לסבה, לבלי עלמא לא מקרי מצטער בך ותיב לישן שם⁽²³⁾, ואף שצריך להזהר שיהיה השלשון גם-כן בתוך הסבה, דאי לא הכי חוששין שפא ימשך אחר שלחנה⁽²⁴⁾, וברלעיל בסימן תרלד: (כח) אלא בדרך וכו', דאי לא הכי, אף שיהא מצטער אמרין בטלה דעתו אצל כל אדם: (כט) שדרך בני-אדם להצטער בו, אם לא (מג) שיהא מאניני הדעה, וכל אנניני הדעה מצטערין בזה⁽²⁵⁾: (ל) אלא אם יצטל וכו', דהשטם דמצטער פטור, מלשון דכעין דידה בעינן, ואין אדם דר במקום צער כל שייכל להצטל מזה בביתו, והכי נמי בסבה: ה (לא) אבל תיב בסבה, דאף-על-גב דמצטער פטור מן הסבה, (מז) הני מלי צעור צעור כל שייכל הבא לה (מה) מןמדת הסבה, אבל הקא איהו דקמצער נפשו, אכעיל לה ליתובי דעתה כדי לקיים את המצוה⁽²⁶⁾, כתב בספר פניא: אם המת היה תיב בל-כף שאין יכול להסירו מלבו, פטור, ומדרי שפצטער בישיבתו בסבה [מ"א]. ועין בספר ישועות-יעקב (מו) שחולק בזה על התנא. בפרי-מנדים מסתפק לענין אונן בחלה-מועד, או אפילו ביום-טוב⁽²⁷⁾, שפירצה לקבר על-ידי נכר ביום-טוב ראשון או על-ידי ישיאל ביום-טוב שני⁽²⁸⁾, דאי חל דיני אנינות, (מט) אם תיב בסבה, עין שם, ובספר פני-אברהם מציד (מה) שיהא פטור, עין שם: ו (לב) חתן וכו', דאין שמחה (מט) אלא בחפה, ונראה נקרא מקום המוכן לישיבת חתן וכלה (הרא"ש), ואין יכולין לאכל בסבה ולשמת בחפה, דאין שמחה (י) אלא במקום סעודה, ומדרי ששש ערב הרגלי⁽²⁹⁾ או קדם, דאין נושאין נשים במועד, בלעיל בסימן תקמו: (לג) פטורים מן הסבה וכו', ויש (נא) מתבאר אותו, דכביא אותו, דאפשר לאכל בסבה ולשמת בחפה, וכל-כן הספיקו (נג) אחרתים דראוי

שערי תשובה

(לו) שם: (לח) כן הוא דעת הרמב"ם ודכשסכך ממת הסבה אין לחש בזה מפני הוראים, אבל דעת הטור ושלחן-ערך לעיל בסימן תרכט אין משמע כן, כמו שכתבנו שם, דלדידה גם ממת הסבה יש להזהר בזה, ויכול מקום פתח למתחלה, נראה דיש להקל מזה במקום דהסס כרי שלא יצטרך לאכל חוץ לסבה: (לט) אלהייה בזה ונראה-שלום, וכן מוכח מדרך-החיים והגור, ולא פטור: (מ) ובקבא דרב יוסף בזה כט עמוד א: (מה) והפרי-מנדים שכתב דאין יוצא ידו חובתו, אפשר דרב אשנה קאי, ודע עוד, דהנהר-שלום וכן הפרי-מנדים כתבו דבר חדש, דבאיש בזה אם עשה סבה למתחלה שאינו יכול לקשט רגליו אינו יוצא אף באכילה בין שהוא מצטער בשנה, ולענין דעמי מדברי כר"ן לא משמע כן, דזה לשונו גבי סתמא דכרישפא: לא שיהא ריחה מאוס לכל, דאי הכי מסקלא הסבה, כדאמרין לעיל ה"י שצי ושו"א אין מסכסס דהם דכיון דסגי ביניהו שביק לחו ונפיק, אלא הקא דמצטער איהו לחודא עסקין, עכ"ל. הנה משמע ממקרא וכן מר"ן דבאכילה יוצא בה אף דבשנה אינו יוצא בה משום מצטער, הרי דכבידא לה דכיון דכלי עלמא אדם מצטער לישן שם, גם הוא יוצא על-כ"ל פנים באכילה, וצריך עיון: (מז) פרי-מנדים: (מח) ומהו המגן-אברהם נצח גם-כן לישב קשת חשו' וכתב דכעין שיהא ירוץ שיהא מאניני הדעה, והנה כל הראשונים שהצטערו דין דרב יוסף לא הוסיפו פקט זה, והשטם דכיון שיהא ירוץ בעצמו שהוא מאניני הדעה, וכן פ"ח משמע גם-כן פה"ש, ובפרי-מנדים כתב גם-כן שאין דברי המגן אברהם מקורין: (מד) גמרא: (מה) בגין מפני החפה או צנה או סתחן ורש"י: (מט) וכן בשאר ראשונים לא מצאנו דבר זה: (מו) דאפשר דאין לא פטור דר מצוה עשה בשב ואל תעשה, ובסבה גבר בקום ונשט ונשטל כשיאכל חוץ לסבה⁽²⁹⁾ [נשם בפרי-מנדים]: (מס) דהא טעם דאונן פטור מקל המצוה הוא טעם פוסק במצוה פטור מקל המצוה, וכל-ידי שצטערו במצוה אחרת, ואם-כן כל מצוה שצריך לעסוק בה, בין שהיא בשב ואל תעשה בין שהיא בקום ונשט, פטור מפנה, ולכן מנשילת דים פטור, שצריך בעשה לטל ידי ואכן בחפצות צבור תיב להתענות, שיהא אין צריך מעשה, ולכן גם מסבה פטור דהא צריך מעשה לילך ולישב בסבה, ונראה לזה, שהרי חתן ושושביניו וחולבי לבר-מצוה פטורים מקל המצוה מאותו טעם עצמו שאונן פטור, והנה טעם עוסק במצוה פטור מקל המצוה, ובהם כבאר בפרוש בגמרא דף כו שפסוקים ספקה, ואס"כ הוא הדין אונן, עכ"ל. ובספר פרי-י"ד ידענו דעין סימן שמא מציד דכשצוה לאכל פת, אף דאין צריך לבדו המוציא מקל מקום צורך לטל ידו, ולא יברך על נטילת ידיו⁽³⁰⁾, עכ"ל: (מט) גמרא: (נ) אכסא, ובכמה גופא אי אפשר לעשות החפה משום צער חתן ולפי שהמקום פרוץ שאין לו אלא ג' דפנות והוא ב"ש לשמת שם עם פלגו וטם בגמרא, ואס"כ בזמן הזה שמנהגנו לעשות ד' דפנות לסבה צריך לישב בסבה [מ"א]. אבל באלהייה בזה הביא בשם רי"ז שכתב סתם, שצריך לחסן לצשות חפתו בטקום צר ורחוק, וברבנו יתום כתב גם-כן, שאין יכול לשמת עם פלגו, שאין הסבה מקום סגור, וגם באור ורע מצאמי זה לשונו: משום צער חתן, דסבה איהו מרחקת וחתן כפי מקום מרחק דלכנסו שם כל בני החפה, עכ"ל, וכל אלו טעמים שיש גם בסבה של ד' דפנות: (נא) רא"ש ויטארי פוסקים: (נג) אלהייה בזה ורגליו חוזר, ועין בשערי-תשובה:

נ מְשֻׁנָּה שֵׁם כ"ה
ס בְּרִיתָא שֵׁם ב"ד
ע שֵׁם בְּבִרְתָּא

פֶּאֶר הַיֵּטֵב

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

מִשְׁנָה פְּרִיָּדָה

בְּאוֹר הַלֵּכָה

להשתדל (ט) אולי ימצא סביבות משכנו אינה יהודי שיש לו סכה: (מב) אָבֵל אִם אֵינָם מוֹצֵאִים סֶכֶּה וְכוּ'. רוצה לומר, שהשתדל ולא מוצא סכה קביעותו, ויכל לאכל וללון באותו מקום בלי סכה (סא) וְאֵינוּ מְחִיבִּים לַעֲשׂוֹת סֶכֶה, והא דמסיים 'ויכול לילך לדרבם' רוצה לומר, אפילו אם הוא יודע שבדרך שהולך לא ימצא שם סכה אפילו הכי מותר לצאת מביתו, דכלל הכידיעו: 'תשכב' בעין תדורו, ובג"ל בסעיף קטן לט: (מג) דאין לו לעשות שם דירה. רוצה לומר, היכא דאין מוצא סכה (סב) אין מחייב לעשות מחדש:

שער הצידן

הלכות סבה סימן תרמ

ביאורים ונוספים

משנב ס"ק לג

אין צריך לכתוב.

דיה אנוח כתב, שעיקר חיוב הקבלת פני רבו נאמר בזמן שאין בית המקדש קיים, כיון שהוא במקום חובת הראיה בבית המקדש, כמבואר במדרש (בראשית רבה פרשה סג אות ו) שכל המקבל פני זקן כאילו מקבל פני השכינה, מאידך, בשו"ת נודע ביהודה (ארי"ח מהדור"ת סי' צד, והובא בשערי תשובה סי' תקס"ב) כתב שאין חיוב הקבלת פני רבו בזמן הזה, שהרי לעלות לירושלים אין חיוב בזמן הזה, אף על פי שיש בכך כבוד שמים שהרי לא זה השכינה מהכותל המערבי, ואם יהיה חיוב להקביל פני רבו בגלל נמצא שכבוד בשר ודם גדול יותר מכבוד שמים, ולפיכך לא הביאו הטור והשו"ע דין זה שחייב להקביל [אלא רק הזכיר הענין בסי' שא ס"ד, בסי' תקנ"ד סי"ב, ובסי' תרי"ג סי"ה], מפני שאינו חיוב בזמננו, ורק שנוכח אף בזמננו להקביל פני הרב, ומי"מ כתב הנדע ביהודה שאם מקביל את פניו והולך גם כן על מנת ללמוד ממנו, נחשב הדבר בכלל קיום דין הקבלת פני רבו גם בזמן הזה [וראה רש"י סוכה י' ב ד"ה שלח, ובר"פ כו, א ד"ה שלח], וביאר הגר"ש אלישיב (תערוך סוכה י' ב, שולח) אין מהגמי סתירה לדברי הנדע ביהודה, שהרי מבואר ברש"י שם (כו, א) שהאמוראים הלכו גם על מנת ללמוד מרבה, ובה אף הנדע ביהודה מודה, וראה ארחות רבנו (ח"ב עמ' קיב).

ולענין אנשים נוספים שמצוה להקביל פניהם, ראה משנ"ב לעיל (סי' שא ס"ק י"א), ובביה"ל שם (סי' ד"ה להקביל) ובמה שכתבנו שם, ובמשנ"ב לעיל (סי' תנו ס"ק ג).

ולענין האם יש להוכיח מהקבלת פני רב שרוצה מצות סוכה, שכל העוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, כפי שהוכיח המצפה איתן (סוכה י' ב) בתירוץ השני, ראה בתשובות מהר"י אסאד (י"ד סי' ע"י) ובבכורי יעקב (סי' כב), וכן העמק ברכה (עמ' פו) שכתבו שבהקבלת פני רבו מקיימים מצוה דאורייתא, ומי"מ למעשה נקטו הבכורי יעקב (שם) והפמ"ג (סי' עב א"א סי' ד, ע"ש בדבריו, והובא בביה"ל שם ד"ה אם) והקובץ הערות (סי' מה אות יא, וראה קובץ שעורים ח"ב סי' לב) והחוט שני (סוכות פ"ב סי' ז אות ה) ושורת שבת הלוי (ח"ו סי' רטו אות יב) שהעוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא.

ומי שהזמין חוריו לבקרים בסוכות ואין להם סוכה, ואף אין באפשרותו לעשות שם סוכה, דעת הגר"נ קרליץ (הלכתא מבי דינא סוכות עמ' נא) שהוא פטור מן הסוכה מדין עוסק במצוה [וראה חוט שני ביבד אב ואם עמ' רצו].

36) ואף שבשעת הלימוד עצמו, הדין הוא שיש להפסיק מהלימוד לצורך מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, כמבואר בשו"ע (י"ד סי' רמו סי"ח), כתב האור שמח (פי"א מהל' ת"ת ה"ב) שכשהולך ללמוד פטור ממצוה אחרת, מפני שההליכה ללמוד נחשבת כשימוש ת"ח, ומבואר בחו"ס (כתובות י', א ד"ה מבטלין) שאף שמבטלים ת"ת להוצאת המת, מ"מ אין מבטלים שימוש ת"ח עבור כר, שגדול שימושה יותר מלימודה [וראה אור שמח שם שביאר שלימוד הגמי וסברות המשנה נחשבים כשימוש ת"ח].

ובשו"ת קול בן לוי (לשו"ת הרמב"ם פ"ג מהל' ת"ת ה"ד) המצוין בחי' רעקיא י"ד שם) כתב, שהטעם שלענין מצות ת"ת לא נאמר דין עוסק במצוה הוא מפני שאין שייך כל כך לומר בת"ת שכבר התחיל במצוה, מפני שכל דיבור בתורה הוא מצוה שלימה, וכשאם להפסיק כבר סיים את המצוה הקודמת ועדיין לא התחיל המשך בעמוד הבא

38) משמע שהחתן אינו ראוי לברך אף אם רוצה, אך השו"בנינים יכולים לברך אלא שאינם צריכים, וכן מבואר בדרך החיים (ד"ן מי"ה) הפטורים מסוכה ס"ח, שהוא מקור דברי המשנ"ב שהחתן אינו ראוי לברך, והשו"בנינים אינם צריכים לברך, ובביאור החילוק, י"ל בדברי הגר"ש אויערבך (ששי"כ פס"ח הע' קטו, וע"ש) שהחתן עצמו מצטער בסוכה [ולפיכך אינו יכול לברך, כמבואר במשנ"ב לעיל סי' תרלט ס"ק לה שמצטער אינו יכול לברך], מה שאין כן השו"בנינים שאינם מצטערים, וכיון שכבר נמצאים עמו בסוכה ויושבים בה, לכאורה אין טעם שלא יברכו על כך [אף שאין חייבים לברך, וראה שעה"צ לעיל (סי' תעה ס"ק לט) שהסתפק אם העוסק במצוה ראוי לברך כשעושה את המצוה השניה, ועיין במשנ"ב להלן (סי' לה) ובביה"ל לעיל (סי' לה ס"ח ד"ה אם) בשם הר"ן].

ובזמננו, שאין החתן אוכל בחופה בימי המשתה שלו אלא בביתו או בבית אחרים, דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו פ"י אות ו) שאין שייכים הטעמים המובאים בשעה"צ לעיל (סי' ג) לפטורו מסוכה, שהרי יכול לאכול בסוכה כשם שהיה אוכל בבית אילו לא היה סוכות, ועל כן ישוב בסוכה ויברך.

[משנ"ב ס"ק לה]

אף זה אינה מצוה כל-כך.

38) וכן לענין אכילה בסעודת בריית ביום ששי כשמשתער שמשום כך לא יוכל לאכול סעודת ליל שבת לתאבון, כתב בביה"ל לעיל (סי' רמט סי' ד"ה מותר) שעליו להימנע מלאכול בה, כיון שאכילה בסעודת בריית אינה חיוב אלא רק מצוה בעלמא [וראה מה שכתבנו שם שזו גם כוונת הפרקי דרבי אליעזר שכתב שהוא חיוב], וכן לענין מי שהולך לסעודת בריית בערב פסח ושכח לבער את החמץ, כתב לעיל (סי' תמור ס"ק כג) שאינו נחשב כהולך לדבר מצוה לפטורו מלחזור לביתו ולבער.

[ביה"ל ר"ה וסעודת]

דמי' לצורך המצוה.

34) וכן אדם שמצטער מחמת צפיפות בסוכה, דעת הגר"ש אויערבך (ששי"כ פס"ח הע' קעה) שמוותר לו להרחיבה בחול המועד מפני שנחשב קצת כמצטער, והרי זה צורך החג.

ולענין עשיית סוכה בחול המועד כשאופן עשייתה נחשב כמעשה אומן, ראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' תרלו ס"א ד"ה עושה).

[משנ"ב ס"ק לה]

להקביל פני רבו (35) א' ללמוד תורה (36).

35) משמעות דבריו, שדין הקבלת פני רבו נהג אף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, וכן כתבו הערוך לר' (סוכה כו, ב ד"ה מכלל) והחלקת יואב (קבא דקשייתא סי' פא בהשמטה) שבגמ' מוכח שחיוב הקבלת פני רבו נהג אף בזמן הזה, וכן כתבו הגר"ש קלוזר (שנת חיים סי' שלד), היערות דבש (ח"א תחלת דרוש יב ד"ה ואמרו) ושורת שבת סופר (ארי"ה סי' יז), ובשו"ת זכרון יוסף (סי' י

הלכות ספה סימן תרמ

ביאורים ומוספים המשך

ממנה, ולא כשישבתה רק מנעת ממנו תענוג שהיה יכול לעשות לולא חיוב סוכה, ורק במקום שמטרת הליכתו לדרך אינה לשם תענוג אלא מחמת שיש לו צורך בזה, כגון לצורך סחורה, פטור הוא מן הסוכה. והוסיף, שבלאידי מבואר בגמ' (מנחות מא, א) שמי שמתבטל מקיום מצות עשה נענש על כך בשעת הרוח אף וני שמתבטל ממצות סוכה כשאין לו צורך אלא רק מחמת שרצה להתענוג, הריהו בכלל זה. וכן כתב הגרש"ז אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות ל) שאסור הדבר משום שמבואר במג"א (סי' ד) שאין להקזיז דם או לשותות משקה המשלשל בימי החג למי שמצטער בכך, מפני שהדבר גורם לו להיפטר מן הסוכה, ואיכ כל שכן שאין ללכת לטיול לשם תענוג כשע"י זה יתבטל ממצות סוכה.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו פ"ב סי' ב אות ד) שמותר מן הדין לצאת לטיול, מפני שדרך דירה בכך ואין זה סתירה לביעין תדורו, ואין נענש בכך כמי שמתבטל ממצות עשה, מפני שמבואר בתוס' (ערכין ב, ב) שרק כשעושה תחבולות כדי להיפטר נענש על כך משום שהוא כביזוי מצוה, אך לא כשמתבטל מחמת צורך רק מחמת שרצה לטיול (ואף שמבואר בהג' הרא"א אולאי (על הלבוש אות ו) שלא הותר ללכת לדרך אלא למי שרגיל בכך כל השנה, ביאר הגר"ש אלישיב (שם) שאין זה אלא ביצא לעסקיו וכדו' שבמשך השנה אינו רגיל לצאת לדרך, ולפיכך כשרוצה לצאת בסוכות הרי זה נחשב כולוול במצוה, מה שאין כן מי שרוצה לטיול בסוכות מחמת שאז הזמן המתאים לכך, והוסיף בספר הערות (למס' סוכה כו, א), שרק כשמתבטל ממצוה מן ממושך הריהו מראה שמפקיע את עצמו ממנה, מה שאין כן כשאינו מתבטל ממנה אלא באקראי ללכת לטיול. ולמעשה, דעתו (זמן שמחתנו שם) שמי שיש לו צורך לצאת לטיול אי אפשר להחמיר עליו ולמנועו מזה, אכן כשאין לו צורך, כתב בקובץ תשובות (ח"ב סי' לו) שעליו להכניס את עצמו לחיוב מצוה, ולא ללכת לדרך ולדפטר ממנה. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות פ"ב סי' ט) שמותר לצאת לטיול, אך שטות היא לאבד מצוה יקרה בשביל טיול. וכדבריהם מפורש ברבינו מנח (על הרמב"ם פ"י מהל' סוכה ה"ד) שמותר לצאת לדרך אם רוצה, אך אין ראוי לאדם הגון לצאת מביתו ברגל כי אם לדבר מצוה.

ומי שהולך בדרך בתוך עיר, דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו שם הע' טו אות לא) שאינו נחשב כחולכי דרכים להפטר מסוכה, עד שיצא מהעיר וידיה מוחץ למקום דירה. ודעת הגר"ח קניבסקי (הלכות חג בחג סוכה פ"י הע' 29) שבזמנינו גם מי שהולך מחוץ לעיר אינו נחשב כמי שעקר מביתו אם חוזר הוא לביתו באותו היום. ולדעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) אין דובר תלוי באורך הדרך, אלא כל מי שנמצא באזור דרך ונתעורר לו צורך לאכול או לישון, נחשב כחולכי דרכים ופטור מן הסוכה.

ומי שנמצא בבית הכנסת ומרגיש שעומד להירדם, דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו פ"א אות א) שיעשה כל טעדיק שלא להירדם שם, אפילו אם רגיל לעשות כן בשאר ימות השנה, ויטח שומר שישמרנו מזה. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (שם) שאסור ללכת לשיעור או לנטוע ברכב [כשאין לו היתר של חולכי דרכים] אם ידע שיתנננם שם. אכן בחי' ר' אלעזר משה (סוכה כו, א) מבואר שמי שאינו הולך לישון במיטה אלא חוטפתו שינה ונרדם, אינו צריך ללכת לסוכה. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות פ"א סי' המשך בעמוד הבא

את המצוה של הדיבור הבא, וכן כתב החזון יחזקאל (שבת פ"א ה"ד), וסיים שיש לפלפל בסברא זו, ולפי דבריהם יישב הגר"ח פ' שיינברג (משמרת חיים ח"א ת"ת אות ב) את החילוק בין מי שהולך ללמוד, שנפטר משאר מצוות, מפני שהוא באמצע העיסוק במצוה, לבין מי שלומד תורה, שלא נפטר, מפני שעדיין לא התחיל לעסוק בדיבור הבא.

[משנ"ב סי' לו]

[יש לקניקס ספה בגני'ה⁽³⁷⁾].

⁽³⁷⁾ ומבואר להלן (סי' לח) שהיינו רק כשיש טירחה ללכת לסוכה, אך אם היא מזומנת בפניהם צריכים הם לשבת בה.

[משנ"ב סי' לח]

הדןקא קשצ'רף לט'ת אחר הפס'ה⁽³⁸⁾.

⁽³⁸⁾ ואף שגם כשאי אפשר לקיים את שתי המצוות בלי טירח, כתבו התוס' (סוכה י, ב ד"ה שלוחי) והרא"ש (סוכה פ"ב סי' ו) והרבינו ירוחם נוכח הריטב"א סוכה כה, א וכה, ב] שחייב לקיים שתייהן [אם לא יתבטל ע"י כך מהמצוה שעוסק בה], כתב בביה"ל לעיל (סי' לח סי"ח ד"ה אם) שלחלכה נקטו הביי והרמ"א כדעת הר"ן והאור זרע שפטרי בזה מפני הראיית העצומות שהביאו לדבריהם.

[ביה"ל ד"ה שלוחי]

לא נפטר צלי'ת'יה קפצות ספה⁽³⁹⁾ וכו', כבאר הל'ה דפור הפתח'ל יקם ומג'ה⁽⁴⁰⁾.

⁽³⁹⁾ ובטעם הדבר כתב בשו"ת כתב סופר שם, שמצוה שנעשית בלא להשתכר ממנה גדולה הרבה ממצוה שמקבל עליה שכר, ולפיכך יש להפסיק באמצע ההתעסקות במצוה שמקבל עליה שכר כדי לעשות מצוה שאינו מקבל עבודה שכר, וראה במשנ"ב לעיל (סי' לח סי' כט) בשם הריטב"א והאור זרע שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו כשהמצוה השניה יותר גדולה.

⁽⁴⁰⁾ שם כתב, שלדעת המג"א מי שעשה מעשה מצוה אך עיקר כוונתו היא להשתכר ממנה, אינו נחשב כעוסק במצוה להיפטר ממצוה אחרת, ורק אם כוונתו לשתייהן בשווה נחשב הוא כעוסק במצוה. וכתב, שלדעתו אין הלכה כמג"א אלא לגבי מי שעוסק רק בהכשר מצוה, אך אם עושה מצוה גמורה, נחשב כעוסק במצוה גם כשעיקר כוונתו היא לשכר.

[משנ"ב סי' טו]

[כן הוא הדין בפס'ה⁽⁴¹⁾].

⁽⁴¹⁾ וחולכי דרכים בלילה הראשון של סוכות, כתב הא"ר (סי' כג) שפטורים מן הסוכה, והפמ"ג (א"א סי' טו) נחלק, שכשם שחייב לשבת בסוכה בלילה הראשון בשעת הגשמים כך חייב כשהולך בדרך, ואדרבה, אסור לו לצאת לדרך בשלא תהיה לו סוכה כדי לקיים בה את החיוב של ליל ט"ו, וכן כתב הבכורי יעקב (סי' כד) שמסתבר דבריו.

ולצאת לטיול כשיודע שלא תהיה לו שם סוכה, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ג סי' צג, אה"ע ח"ד סי' לב אות ח) שמסתבר שאסור, מפני שלא פטרה התורה מסוכה אלא כשמצטער האדם

הלכות ספח סימן תרמ

ביאורים ומוספים המשך

[ביה"ל ד"ה הולכי]

להוציא על זה קצט מעות אקשר וצריך להשפיל על זה⁴².

42) ואף שלענין השיעור שצריך אדם להוציא על מצוה, כתב במשניב לקמן (סי' תרנו ס"ק ח) שחייב להוציא על כל פנים עשירית מנכסיו, והוסיף בביה"ל שם (ד"ה יותר) שיתכן שצריך להוציא אף יותר מזה, כתב הפמ"ג (סי' זה א"א ס"ק טו) שכיון שחייב סוכה נלמד מדין 'תשבו בעין תדור', באן שיש לו כבר דירה [דהיינו סוכה] לא היה מוציא ממון כדי לעשות דירה נוספת בדרך, ועל כן אינו צריך להוציא אלא ממון מועט. וכתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"ג סי' לב ד"ה והנה הפוסקים) שכן דעת הריטב"א (סוכה ב, א ד"ה פרצה), וראה בכורי יעקב (ס"ק כח).

ד) שהנמצא בבית הכנסת או באוטובוס וחוטפתו שינה, רשאי להדרם שם, ואפילו באופן שאינו נחשב 'הולכי דרכים', מפני שהדבר דומה לדין הולכי דרכים, שהרי הוא נמצא וקבוע במקום שאינו קשור לביתו, ולכן אינו צריך להימנע משינה באופן שבמושך הישנה אינו נמנע מלישון שם, ורק להבנן מראש לישון שם אסור.

ובחורי ישיבה שבאים לישיבתם לשמחת בית השואבה המסתיימת מאוחר בלילה, בשעה שאינם יכולים לשוב לביתם, דעת הגרש"ז אדערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ט ארחות הלכה הע' 133) שאין להם היתר כלל לישון מחוץ לסוכה מדין הולכי דרכים, אלא הם נחשבים כנמצאים בביתם, ועל כן צריכה הישיבה לבנות לפני החג סוכה עבורם, וכן דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו פ"ב ס"ק א אית ב).

קט באר הכולה

עצמן לשוֹב לְמִיתָם בָּל לֵלָה לֵאכֹל בִּסְפָה, (מז) וְאֶחָד־עַל־בֶּד דָּש לְהִקֵּל, (מה) מִלֵּל מְקוֹם הַמַּחְמִיר תְּבוֹא עָלֶיךָ בְּרַכָּה (כ"י כֶּסֶף א"ח): ט (מז) שְׁמוֹנֵי הָעִיר (יג) בַּיּוֹם, בְּטוֹרִים בַּיּוֹם וְחִזְכִּים בַּלֵּילָה; שְׁמוֹנֵי הָעִיר בַּלֵּילָה, בְּטוֹרִים בַּלֵּילָה וְחִזְכִּים בַּיּוֹם: י' שְׁמוֹנֵי גִזּוֹת וּפְרִדָּסִים בְּטוֹרִים בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלֵּילָה, י"שָׁאם יַעֲשֶׂה הַשּׁוֹמֵר סֵפָה יָדַע הַגָּב שֶׁבֶשׁ לְשׁוֹמֵר מְקוֹם קְבוּצָה וְנִבְאָה וְיִגָּב מִמָּקוֹם אַחֵר. לְסִיפָה אִם הָיָה שׁוֹמֵר כְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁיִּסְכֹּל לְשַׁמֵּר בְּלוּ מִמָּקוֹם אַחֵר, חָיִב לַעֲשׂוֹת סֵפָה בְּמָקוֹם שֶׁשׁוֹמְרוֹ: הִגָּה (מז) וְהַעֲשִׂיךְ (יג) וְזֶן אֶצֶל הַעוֹבֵד־כּוֹכְבִּים בְּסֻכּוֹת בְּטוֹרִים בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלֵּילָה, דְּצָרִיכִים לְשַׁמֵּר שֶׁלֹּא יִצְעוּ הַעוֹבְדֵי־כּוֹכְבִּים (הַגִּמַּם פִּיז בֶּשֶׁם סִפְרָא וְכַלִּיבִי). וְאִם הוּא בִּפְנֵינָא שְׁאֵין צָרִיכִין לְשַׁמֵּר, חִיבִין:

א מימרא דרב חסדא
מנחות כ"ב ב ברייתא
סנהדרין מז ג כר
כתובא שם

א *העִישָׁה סָפָה, בֵּין לַעֲצָמוֹ בֵּין לְאַחֵר, (א) אִינוּ מְבָרָךְ עַל עֲשׂוּתָהּ, (ב) בְּאֶבֶל 'שֶׁהֲחִינּוּ' הָיָה
 רָאִי לְכָרֶךְ (ג) *בְּשִׁעוּשָׁה אוֹתָהּ (ד) *לַעֲצָמוֹ, *אֲלֵא שֶׁאֵנוּ נִסְמָכִים עַל זְמַן שֶׁאֵנוּ אוֹמְרִים

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[illegible]

פֶּאֶר הַלֵּכָה

(מד) וְאֶרְצֶל-גֹּב הַיָּשׁ לְהִקָּל. וְחֹצֶה לוֹמֵר, דְּמֵה שְׁאֵמֵר
 'הוֹלֵכִין בְּיוֹם חַיִּינִין בְּלִילָה' (ס) הֵנוּ הֵיכִי יִמְוָא סְבָה בְּאוֹתוֹ
 מְקוֹם, מֵה שְׁאֵין פֶּן בְּנֵה; (מח) מְקָל מְקוֹם הַמַּחְמִיר וְכוּ'. וְכָל
 הַבְּהוּלָה מְקַפֵּר לְקַפֵּר, מְדִינָא אֵין צָרִיד לְהַמְחִין מִלְּאָכֵל בַּךְ
 הַמַּחְמִיר, אָכֵל בְּשׂוּמָא בְּקַפֵּר אַחַד שְׁלִישָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים חַיִּב
 מְדִינָא לַעֲשׂוֹת שָׁם סְבָה [אַחֲרוֹנִים]: ט (מו) שׁוּמְרֵי הָעִיר. הֵנוּ
 (סד) מְנִיטוֹת שְׂלֵא יְבוֹאוּ צְלִיחָן, וְצוּרִינִין לִילָה (סס) סְבִיב הָעִיר
 לְשִׁמְרָן, וּלְפִיכָךְ אֵין יְכוּלִין לַעֲשׂוֹת סְבָה בְּמְקוֹם אַחֵד. וְיִבְרָא
 בְּשׁוּמְרֵי גִיסוֹת, אָכֵל בְּשׁוּמְרֵי מִמּוֹן שְׂלֵא יְבוֹאוּ לְגִנְבָה וְשִׁדְרָפִין
 לְשִׁמּוֹר תְּמִידוֹ, הָיוּ בְּשׁוּמְרֵי גִנּוֹת וּבִרְדִּיסִין הַמְבֹאֲרִי לְקַמֵּה [מ"א]
 בְּשֵׁם הַיִּירוּשָׁלַיִם. וּבְאַמַּת דְּבָר זֶה תִּלְיֵי לִפִּי עֵינֵי הַשְּׁמוּרָה, כִּנּוּן
 שׁוּמְרֵי הַחֲגִילוֹת שְׁלֵנוּ שִׁדְרָפִין לְשִׁמּוֹר בְּלִילָה, פְּטוּרִין וְכַ בְּלִילָה.
 וְהַיִּזְשָׁבִין בְּחִנּוּת, אֶרְצֶל-פִּי שְׁרָגִילִין כֹּל הַשָּׁנָה בְּרַב פְּעָמִים לְאָכֵל
 בְּחִנּוּת בְּיוֹם, מְקָל מְקוֹם בְּסִכּוֹת חַיִּיבִים לְאָכֵל בְּסָבָה, אֲפִלוּ אִם
 דָּרִים חוּץ לְעִיר וְחֲבִירוֹתֵיהֶם בְּאוֹת הָעִיר, חַיִּיבִים לַעֲשׂוֹת לָהֶם סְבָה⁽⁴⁸⁾
 כִּי לְאָכֵל בִּשְׁת יִשְׁעֶשְׁתְּכוּם, אֵין אֵינֶם יְכוּלִים לִילָה לְבִיתֵם וְלֵאכֹל
 [אַחֲרוֹנִים]: י (מז) וְהַעֲשִׂימִם מִן וְכוּ'. וְזֶה מִיָּן מִנָּה בְּמִצְרָא
 (סו) צָרִיד לַעֲשׂוֹת סְבָה בְּמִצְרָא, דִּיכּוֹל לְשִׁמּוֹר מִתּוֹךְ הַסָּבָה עַל-פִּי
 הָאֲפִסִּים הַמְבֹאֲרִים בִּירוּחָא דְּרַע טִימָן קֵלָא:

א (א) אינו מברך על עשייתה. שאין עשייתה גמר מצוה, ושאר צורך לישב בה: (ב) אבל 'שהחנינו וכו', ודוקא דבר שעושין אותו משנה לשנה, (ה) אבל שופר ומבלה שעושין אותן לבמה שנים אינו מברך 'שהחנינו' על עשייתן, וגר חכמה גמי אינו מכפר שעושין לשם מצוה: (ג) קשעושה אוקמה, והוא הדין אם (ז) היתה עשויה מכפר (ו) והוא מחלל בה דבר, דחינו שהיה בה רק שני דמנות והוא

(כג) הנ"ל: (כד) מניאברהם בשם הירושלמי: (כה) ואפשר אם היא מקפת חומה ואין צריך לשמר רק דרך השער, הו' דתו' כברי של תבואה הקב"ר לקטו' דצריך לצלות סבה במקום ההוא: (כו) מניאברהם ויש: (כז) מניאברהם בשם הירושלמי: (כח) ויפלא קצת שלא העתיקו סתב"ם וסדר ושלחצריך דין זה: ואולי שסמכו על מה דנהיגין בזמננו לסדר בכל פניו כלהו אכסא:

